

СТАНОВИЩЕ

на д.и.н. *Костадин Костадинов Рабаджиев*, професор по Класическа археология в Катедрата по Археология, Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, член на Научно жури със заповед № РД 38-509/ 18.10.2021 г. на г-н Ректора на СУ,

относно: дисертацията на **Ева Николова Тонкова** за получаване на образователната и научна степен „доктор“, на тема: *„Керамика с украса в стил “West Slope” от територията на България“*, научен ръководител: проф. д-р Анелия Божкова (НАИМ–БАН).

Предложената за защита дисертация, рецензирана тук, се състои от Увод, три части и Заключение, 422 стр. основен текст, последван от обемен списък на цитираната литература (34 стр.), а в края на дисертацията са добавени и приложения с табла от рисунки и снимки, илюстриращи анализирания трапезни съдове, сред тях и сравнителни паметници от елинистическия свят, всичко 15 на брой и обозначени тук като фигури; отделно и 5 бр. карти на разпространението на керамиката „Западен склон“ в днешните български земи през различните периоди на елинистическата епоха, всичко 478 стр.

Тема на дисертацията е специфичен дял от трапезната рисувана керамика, модерно обозначена като ‘West slope’ и популярна в Източното Средиземноморие през елинистическата епоха. Това е първо обобщение с анализ на целия известен/достъпен материал от днешната територия на България, което очаквано е един от приносите на изследването. С това бих подчертал и дисертабилността на темата, най-вече в териториалния ѝ обхват, в който е включена значителна част от Древна Тракия; в хронологическия, който се разпростира в цялата елинистическа епоха; а тук и значимостта на проблемите, които дисертацията дискутира. Всъщност затова допринася и самата керамика, която е предимно импортен продукт, но присъства и с местни подражания и така са поставени проблеми на икономическите връзки и взаимодействия на Тракия в огромния пазар на елинистическия свят. Ева Тонкова не е първата, която се насочва към тези проблеми, но в анализа си тя подхожда мащабно, включвайки вече публикувани колекции, но и значите-

лен брой непубликувани, които е обработила лично. А има и предимството да бъде ръководена от специалист като проф. Анелия Божкова.

Структурата е изградена максимално опростена, но пък логично организирана спрямо анализирания материал, което е основна предпоставка за постигнатите резултати. В Увода е очертана актуалността и значимостта на поставените дискусии; географският и хронологически обхват; целите, задачите и методите на изследване; очертана е изворовата база и историографията на натрупаните изследвания и дискусии за повече от век време, начевайки със световните научни школи, изследванията в регионални центрове на производство и на потребители на тази керамика, също и писанията в българската историопис, очаквано започнали с разпознаването и описанието на отделни типове – до публикацията на колекции с дискусия върху присъствието и проблемите, които тези съдове поставят.

Следва основният текст на изследването, структуриран в три части. Първата е формално-типологическо изследване на отделните форми с анализ на конкретни паметници вътре в текста, едно сполучливо съчетание на анализ с каталог на паметниците (414 кат. номера). Водеща в подхода към анализа е формата, за да се разграничат отделните типове и варианти и да се очертае динамиката в тяхното развитие. Акцентът тук е върху идентифициране на откритите в Тракия съдове и фрагменти, центрове на тяхното производство, включително и в местни ателиета.

Втората част на дисертацията обхваща анализ на украсата и декоративните мотиви. Споменати са основните техники и ползваните мотиви, а в съчетанието им са дефинирани регионални стилове и техни имитации. Така Ева Тонкова е подхождала към очертаването на групи в тракийските земи, които е успяла да разграничи териториално и във времето като исторически етапи на поява и разпространение. Това тя е постигнала в синтез на данните от аналитичната първата част, с което е успяла да изяви параметрите на възможното местно производство. Тук бих изразил мнение, че частта в която са дефинирани отделните декоративни мотиви (с. 361-383), подходящо за нея би било да предхожда анализа на регионалните стилове и етапите в днешните български земи, тъй като там също са споменати мотивите (с. 355), а на мотивите стъпва и дефинирането на самите стилове и тех-

ните етапи в Тракия, с което по-ясно ще се подчертае смисъла на този дял като синтез на изследването.

Третата част е посветена на контекстите, в които се срещат дискутираните керамични артефакти. Разгледани са селищата и обекти, от които те произлизат, първо по Западния бряг на Понта, последователно и в тракийския интериор, предимно в градски центрове и некрополи, както и обекти неразпознати като функция. Тази част също приключва с обобщение на произхода и разпространението на керамиката “West slope” в днешните български земи. Очертани са големи географски зони на разпространение на тази керамика, проследени са пътищата на проникване и доставяне на стоката, както и възможните местни центрове на производство. Важно е, че концентрацията на керамиката е проследена във времето и тази динамична картина ни разкрива етапите на разпространение, а също и влиянията, които са проследени чрез установяване на произхода.

Заклучението на работата не е просто сумиране на постигнатите изводи, а доловим стремеж в разпространението на съдовете и в разпознатите местни подражания да се проследят влиянията на големите производствени центрове.

Работата е написана на добър език, изказът е максимално конкретен и професионален. Авторефератът е съставен съгласно изискванията и отразява отчетливо структурата и достиженията на дисертационния труд. Списъкът с публикации по темата на дисертацията включва 4 статии, три от тях под печат, всичките са в престижни научни издания. И една препоръка към бъдещото публикуване на труда – там където е изписано „България“ да се замени с „днешните български земи“, струва ми се по-коректно към историята на земите ни.

Научните приноси: Дисертацията има своите ясно дефинирани приноси. Те прилежно и скрупулъзно са очертани от автора в автореферата и вярно отразяват постигнатото (с. 33). Но като най-важен, поне според мен, бих посочил овладяното знание за археологическите методи, с прилагането на които керамичният артефакт е превърнат в пълноценен археологически извор, който да допълва знанието ни за Древността. Преценката за един труд се гради на направеното, най-вече основа, което ще предизвика дискусия и ще разшири хоризонта на знанието ни. За пример тук би посочил подчертаното преобладаване на трапезната керамика за вино, като сред формите се открояват най-вече кантаросите/ чашите в цялото им

многообразие, посочено и от колегата Е. Тонкова (с. 418). Но трапезният сервиз във времето на Класиката е доста по-богат по форми, което предполага не само обедняване на репертоара, но и неговото опростяване, особено във вътрешнотракийските земи. Това ще е по-убедително, когато по същия прецизен начин се подходи и към керамиката с чернофирнисово покритие (за този извод вж. с. 419). Несъмнено успешният завършек на докторската теза в постигнатото обобщение и значимите и интересни изводи от анализа увенчава усилията на своя автор и в това аз виждам изпълнен и дълбокия смисъл на докторантурата да откроява тези от изследователите, които ще продължат трудния прочит на миналото.

* * *

В заключение отново бих подчертал приноса на написаното, видян от мен в прецизния анализ, осъществен в личен досег с артефакти в археологическа среда и експонати в музейни колекции, постигнат със знание за широкия елинистически свят, с добра осведоменост за археологическата среда и за обемната литература по проблемите, които тези керамични съдове поставят. Всичко това е в основата на предложената за защита дисертация, като успешен опит да се систематизира известното за керамиката в стил 'West slope', но и да утвърди нова интерпретация по отношение на типове и производствени центрове, на дати и разпространение. А това е моето основание да гласувам положително за присъждане на образователната и научна степен **доктор** на **Ева Николова Тонкова**.

София, 12 януари, 2022 г.

С уважение:

Костадин Рабаджиев